

Evlilik ve Boşanma ile İlgili Adli Psikiyatri Uygulamaları

FORENSIC PSYCHIATRIC REGULATIONS IN MARRIAGE AND DIVORCE CASES

Dr. Gürol CANTÜRK^a

^aAdli Tıp AD, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, ANKARA

Özet

Hukuk kişilere bazı haklar ve yetkiler verir. Bunlar günlük yaşamda bir sözleşme yapma özgürlüğü (evlilik gibi), bir şeye sahip olma, kullanma, yararlanma, taşıma, bir şeyi alma veya reddetme, yapma veya yaptıрма, borçlu veya alacaklı olma gibi konulardır. Evlilik, kişinin aklı başında olarak yapması gereken bir hukuki işlemdir. Boşanma, evlilik sözleşmesinin mahkemece sonlandırılmasıdır. Akıl hastalığı boşanma için bir neden oluşturur.

Bu çalışmada Medeni Kanun ve diğer düzenlemeler çerçevesinde hukuki ehliyet ile ilgili evlilik ve boşanma kavramlarının incelenerek tartışılması amaçlandı.

Mahkemeler bilirkişiden, akıl hastalığı veya cinsel işlev bozukluklarının kişinin evlenmesine engel olup olmadığını ya da boşanmayı gerektirip gerektirmediğini sorabilir. Bilirkişi tüm dava dosyasını ve tıbbi belgeleri inceleyerek multidisipliner bir değerlendirme ile görüşünü bildirmelidir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, boşanma, adli psikiyatri

Türkiye Klinikleri J Foren Med 2006, 3:58-64

Abstract

Law gives certain rights and authorities to individuals. These are issues in daily life like the freedom to act (like the marriage); to own, to use, to benefit from, to transport to keep or to refuse something, to do or let someone do something, and to become indebted or creditor to someone. Marriage is a legal act embarked upon by a mentally healthy person. Divorce, means ending the marriage consensus by judicial authorities. Mental disorder is constitute a reason for divorce. In this study we aimed to investigate and discuss related with civil responsibility conspets like marriage and divorce within the frame of the The Civil Code and the other regulations.

Courts can ask the expert whether a mental disorder or sexual function disorders can pose an obstacle before this person's marrying someone or would necessitate a divorce. Expert should investigate the case file and the medical records and present his opinion via a multidisciplinary approach.

Key Words: Marriage, divorce, forensic psychiatry

Evlenme; tam ve devamlı bir hayat ortaklığına erişmek için ayrı cinse mensup iki kişinin kurduğu hukuki bir birliktir.¹ Genel anlamda bir kadın ile erkeğin hukuki anlaşmasıdır.² Bu kısa tanım bize Türk Hukuk Sisteminde evliliğin bazı özellikleri olduğunu göstermektedir:

1- Evlilik iki ayrı cinsin, yani bir kadınla bir erkeğin oluşturduğu bir hukuki kurumdur.

2- Evlilik, yalnız cinsel ilişki ortaklığı değil, bunun yanında ahlak ve adap ile töreler gereği bir

üretim ortaklığı, dayanışma, yardımlaşma ve sadakat ortaklığıdır.

3- Evlilik, hukuki birliktir.

4- Türk hukuk sisteminde evlilik monogam (tek eşli)'dir.

5- Karı koca eşitliği söz konusudur.

6- Eşlerden her biri yasal geçerli nedenlerle mahkemeye başvurabilir ve mahkeme kararı ile boşanabilirler.^{2,3}

Türk Medeni Kanununa göre, evlenme ehliyetinin yaş, ayırt etme gücü, yasal temsilcinin izni gibi koşulları vardır. Evlenmenin engelleri ise hısmılık, önceki evlilik, akıl hastalığı olarak bildirilmiştir.¹

Evlenme karşılıklı bir anlaşma ile yapılan bir akittir. Boşanma ise evlenme suretiyle yapılan sözleşmenin bozulmasıdır. Burada evlilik sözleş-

Geliş Tarihi/Received: 12.02.2006 **Kabul Tarihi/Accepted:** 08.05.2006

IV. Anadolu Adli Bilimler Kongresinde, Sözlü Bildiri olarak sunulmuştur. Kongre Kitapçığı, Denizli, 22-25.09.2005:7-8

Yazışma Adresi/Correspondence: Dr. Gürol CANTÜRK
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Adli Tıp AD, ANKARA
canturk@medicine.ankara.edu.tr

Copyright © 2006 by Türkiye Klinikleri

mesinin yapılmasından sonra meydana gelen sebepler söz konusudur. Türkiye’de 2002 yılı verilerine göre kaba boşanma oranı binde 0.73’tür (Toplam 51 096 boşanma). Boşanma nedenleri arasında geçimsizlik %93.79 ile ilk sırada yer alırken, akıl hastalığı nedeni ile boşanma oranı %0.47 (129) dir.⁴ Medeni Kanunun “Boşanma” bölümünde; boşanma sebepleri 6 madde olarak belirtilmiştir: Zina, Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, Terk, Evlilik Birliğinin Sarsılması, Akıl Hastalığı. Evlilik birliğinin sarsılması halk arasındaki adıyla “Şiddetli geçimsizlik” dir. Medeni Kanunun 145/II,III. maddesinde; eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması ve eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması, mutlak butlan sebebi olarak bildirilmiştir.¹

Adli psikiyatrik değerlendirme için genellikle Medeni Kanunun 145. ve 165. maddeleri kapsamında bilirkişiye başvurulmaktadır. Ayrıca, cinsel işlev bozuklukları bazı boşanma davalarında karşımıza çıkabilecek bir durumdur. Bu çalışmada adli psikiyatri pratiğinde evlilik ve boşanma davalarında karşılaşılan olgularla ilgili uygulamaların gözden geçirilerek tartışılması amaçlanmıştır.

Evlilik

Türk Medeni Kanununa (TMK) göre; evlenme ehliyetinin koşulları vardır.

I- Yaş. Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez (TMK 124. madde).

II- Ayırt etme gücü. Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez (TMK 125. madde).

III- Yasal temsilcinin izni. Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez (TMK 126. madde). Kısıtlı, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez (TMK 127. madde).

Yaş: Medeni Kanun 124. maddesinde evlenme yaşını erkek ve kadın ayrımı yapmaksızın 17 yaş olarak düzenlemiştir. TMK 124/II’de “Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir” şeklinde düzenleme yapmıştır.^{2,5}

Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez maddesi ile mümeyyiz olmayanlar, akıl hastalığı olanların evlenemeyeceği hükmü getirilmiştir.

Kaba evlenme oranı: Belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen evlenme sayısıdır (Evlenme sayısı, yıl ortası nüfusa bölünerek 1000 ile çarpılır.).

2002 yılı verilerine göre kaba evlenme oranı binde 6.43’dür. Yedi coğrafi bölge bazında kaba evlenme oranlarına bakıldığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin binde 6.81 ile en yüksek, Marmara Bölgesi’nin ise binde 6.14 ile en düşük evlenme oranına sahip olduğu görülmektedir.

Yaş gruplarına göre evlenme oranı incelendiğinde, kadınların yaklaşık yüzde 89’unun erkeklerin ise yaklaşık yüzde 79’unun 30 yaşından önce evlendiği gözlenmektedir. Evlenmelerin büyük bir kısmının gerçekleştiği bu yaşlarda, kadınların 20-24, erkeklerin ise 25-29 yaş grubunda daha fazla yoğunlaştığı görülmektedir.⁶

Evlenme Engelleri

I- Hısımlık, II- Önceki evlilik, III- Akıl hastalığı olarak bildirilmiştir. TMK Madde 133’e göre “Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler.” Denilerek akıl hastalarının evlenemeyeceğine dikkat çekilmiştir.

Batıl olan evlenmeler başlığı altında TMK Madde 145’e göre “Aşağıdaki hâllerde evlenme mutlak butlanla batıldır: 1. Eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması, 2. Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması, 3. Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması, 4. Eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın bulunması. Sağlıklı eş akıl hastası eşin vasisi olduğu durumlarda boşanma davası açamaz. Mahkeme hasta eşe bir kayyum tayin eder. Sağlam eşin vasiligi kalkar o zaman sağlam eş boşanma davası açabilir. Akıl hastalarının evlenme ehliyeti bulunmadığı gibi boşanma ehliyetleri de yoktur.²

Evliliğin butlanı kurulmuş olan bir evliliğin hakim kararı ile iptal edilmesi demektir. Mutlak

butlan hallerinde kamu düzeni düşüncesiyle Cumhuriyet savcısına evliliğin butlanına mahkemece karar verilmesi için dava açma görevi verilmiştir (TMK. M. 146/1).

Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması bir mutlak butlan sebebi olarak düzenlenmiştir (TMK m. 145/2). Bu sebep aynı zamanda kesin bir evlenme engelidir (TMK m. 125).^{1,5}

Medeni Kanunun, Nisbi Butlan, Yanılma bölümünde;

Madde 148- Evlenme sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan eş evlenmenin iptalini dava edebilir.¹

Ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olmaya neden olabilecek tıbbi durumlar arasında beyinde kitle yapan tümör, kanama, abse, travma, epilepsi, enfeksiyon gibi yaygın ve metabolik beyin hastalıkları ve deliryum gibi durumlar sayılabilir.⁷

Madde 149- Aşağıdaki durumlarda eşlerden biri evlenmenin iptalini dava edebilir: 1. Evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak bu evlenmeye razı olmuşsa, 2. Eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmişse.⁵

II. fıkrada empotans ve vaginismus gibi bazı cinsel sorunlar söz konusu olabilir.⁸

Evlenmeden sonra akıl hastalığının iyileşmesi halinde mutlak butlan davasını akıl hastalığı iyileşen eş açabilir (TMK m. 147,II). Cumhuriyet savcısı veya ilgililer artık mutlak butlan davası açamazlar. Evlenmenin sona ermesi halinde Cumhuriyet savcısı evlenmenin butlanı için dava açamaz. Buna karşılık ilgililerin evlilik sona erse de mutlak butlan davası açma hakları vardır (TMK m. 147,I).

Evlenme akdi yapılırken eşlerden birinin evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması, bir mutlak butlan sebebi olarak düzenlenmiştir (TMK m. 145/3). Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler (TMK m.

133). Kanun koyucu sağlıklı bir neslin oluşturulmasında kamu yararı görecerak akıl hastalarının evlenmesini engellemek istemiştir. Bu nedenle akıl hastalığının bir evlenme engeli olarak kabul edilebilmesi için onun evlilik birliğine zarar verecek ve irsen çocuklara geçecek bir nitelik taşıması gerekir.⁹

Boşanma

Evlenme karşılıklı bir anlaşma ile yapılan bir akitir. Boşanma ise evlenme suretiyle yapılan sözleşmenin bozulmasıdır. Burada evlilik sözleşmesinin yapılmasından sonra meydana gelen sebepler söz konusudur.^{1,2} Evlenmenin yasal olarak sona erdirilmesidir. Yani, erkek ile kadının, yeni bir evlenme yapacak şekilde hukuki bir kararla evliliklerini tamamen sona erdirmeleridir.⁵

Eski Medeni Kanunun 112. maddesinde mutlak butlanın sebepleri üç bent halinde gösterilmiştir. İkinci bentte karı-kocadan biri evlenme merasiminin icrası zamanında bir akıl hastalığı veya daimi bir sebep neticesi mümeyyiz değilse şeklinde iki neden bir arada gösterilmiştir. 08.12.2001 tarihinde yürürlüğe giren 4721 nolu Medeni Kanunun 145. maddesinin 2. ve 3. fıkrasında iki neden yer almaktadır.¹⁰ Medeni Kanunun “Boşanma” bölümünde; boşanma sebepleri 6 madde olarak belirtilmiştir:

- I. Zina
- II. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış
- III. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme
- IV. Terk
- V. Akıl Hastalığı
- VI. Evlilik Birliğinin Sarsılması.⁵

Evlilik birliğinin sarsılması halk arasındaki adıyla “Şiddetli geçimsizlik” dir.¹¹ İyileşmesi imkanı olmayan cinsel iktidarsızlıklar, empotans, vaginismus gibi durumların şiddetli geçimsizlik nedeni olabileceği bildirilmektedir.²

Kaba boşanma oranı: Belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen boşanma sayısıdır (Boşanma sayısı, yıl ortası nüfusa bölünerek 1000 ile çarpılır.).

2002 yılı verilerine göre kaba boşanma oranı binde 0.73'tür.⁴

1998-2002 yıllarında kaba boşanma oranları; Rusya'da 0/00 5.3, ABD'de 0/00 4.2, Belçika, Finlandiya ve İngiltere'de 0/00 2.6 iken Yunanistan'da 0/00 0.9, Özbekistan'da 0/00 0.8, Azerbaycan, İtalya, Suriye ve Türkiye'de 0/00 0.7'dir.⁴

Türk Medeni Kanununun 149/2. maddesine göre evlenmenin yapıldığı sırada bir tarafta iktidarsızlık veya kısırlık bulunduğunu bilmeden evlenen diğer taraf evlenmenin geçersizliği hakkında dava açabilir. Bu tür davalarda ilgili bulunan hekimin tanıklığı, büyük ölçüde hastalığın niteliği konusunda olacaktır.¹²

TMK 165. maddede "Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir" şeklinde düzenleme yapılmıştır. Akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi şartları aranmaktadır. Temel prensibin, akıl hastalığının kişinin ayırt etme gücünü yani hukuki ehliyetini ortadan kaldırması olduğu görülmektedir. Adli psikiyatri açısından iyileşmesi mümkün olmayan kararının verilmesi kolay olmasa da tıbbi antesedan ve hastalığın klinik seyri değerlendirilerek karara varılmaktadır.¹³

TMK 166. maddede "Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen hallerde, davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir.

Yargıtay Hukuk Dairesinin aşağıdaki kararında eşler arasında cinsel ilişkinin kurulamaması, MK 166. maddede söz edilen evlilik birliğinin temelinden sarsılması olarak değerlendirilmiştir.

Y. 2. HD. 02.06.2003 T., 2003/7228E., 2003/8048 K. "Taraflar arasındaki davanın yapılan yargılaması sonunda mahalli mahkemece verilen ve yukarıda tarih ve numarası gösterilen hüküm temyiz edilmekle evrak okunup gereği görüşülüp düşünüldü.

Evlenmenin sosyal amacı yanında cinsel arzuları tatmin etme gayesi de vardır. Tarafların cinsel organları normal yapıda olmasına rağmen, psikolojik sebeple de olsa uzun evlilik süresi içinde cinsel ilişki kuramadıkları kızkılık muayenesine dair rapordan cinsel ilişkinin başarılamamış olması karşısında eşlerde birbirine karşı haklı bir nefretin, en azından isteksizliğin doğacağı şüphesizdir. Böyle bir durumu davacı açısından bir kusur olarak kabul etmek mümkün değildir. Ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan ve ondan sonra da devam edip etmeyeceği şüpheli bulunan cinsel yakınlaşmayı beklemek için davacıyı zorlamak açık bir haksızlıktır. Bu koşullar altında davacıdan evlilik birliğini devam ettirmesi beklenemez. Aile birliğinin temelinden sarsıldığı (MK. m. 166/1) kabul edilerek boşanmaya karar verilmesi gerekirken davanın yetersiz gerekçe ile reddedilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

Sonuç: Temyiz edilen kararın gösterilen sebeple BOZULMASINA..... karar verilmiştir.¹⁴

Adli Psikiyatrik Uygulama

Hayatta bulunan bir kişinin akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeni ile hukuki ehliyetini haiz olmadığı saptandığı takdirde kişi hacir altına alınarak kendisine vasi tayin edilmektedir. Bu durum, TMK'nun Vesayeti Gerektiren Haller-Kısıtlama bölümünde ifade edilmiştir. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle ayırt etme gücüne sahip olmadığı yani hukuki ehliyeti olmadığı kararına varılan kişiler Medeni Kanun Madde 405'e göre kısıtlanır ve kendilerine bir vasi atanır. Medeni Kanun 406. maddede "Savurganlığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya malvarlığını kötü yönetmesi sebebiyle kendisini veya ailesini darlık veya yoksulluğa düşürme tehlikesine yol açan ve bu yüzden devamlı korunmaya ve bakıma muhtaç olan ya da başkalarının güvenliğini tehdit eden her ergin kısıtlanır" şeklinde ifade edilen bu durumlarda da bilirkişiden görüş

istenmektedir. Kişinin vesayet altına alındığı bu durumlarda evliliğin de sürdürülemeyeceği beklenen bir sonuçtur.

Kişinin hukuki ehliyetini kaybetmemiş olduğu anlaşılacakla beraber, tam bir ruhsal-zihinsel sağlık içinde bulunmadığı ve belirgin bir psikiyatrik hastalık tablosu gösterdiği tespit edilen hastalar için, Medeni Kanun açısından vasi tayini yerine yasal danışman tayini gerekmektedir. Bu durum Medeni Kanun'un 429. maddesinde tanımlanmaktadır.

Şizofreni, paranoid bozukluklar gibi psikozlar, orta veya ağır derecedeki zeka gerilikleri, demansiyel sendromlar, alkol ve madde bağımlılıkları, şuur kaybı ile seyreden epilepsi nöbeti veya bu nöbet öncesi-sonrası ortaya çıkan konfüzyon devresi, Psikoloz Manik Depressif (PMD) ya da duyu durum bozukluğu olarak isimlendirilen hastalıkların eksitasyon veya depresyon dönemi, geçici kısa psikozlar gibi kişinin ayırt etme gücünün ortadan kalktığı durumlarda hukuki ehliyetin olmadığı kabul edilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus 1-2 ay ya da daha kısa süren ve ayırt etme gücünü ortadan kaldıran bozukluklarda evlilik akdi kişinin hasta olduğu döneme rastlıyorsa hukuki ehliyetini haiz olamayacağı ve evliliğinin geçersiz sayılacağıdır. Kişi çoğu zaman bu gibi rahatsızlıklar sonrası, ruhsal yönden tamamen sağlıklı olarak hekimin karşısına gelmektedir. Bu gibi durumlarda kişinin tıbbi belgelerinin ve dava dosyasının değerlendirilmesi önem kazanmaktadır.¹³ Kişinin hukuki ehliyetini ortadan kaldıran durumlarda genellikle evlilik ehliyeti olmadığı ya da evli ise boşanmasının gerektiği şeklinde karar verilmektedir. Duygu durum bozukluklarda kişinin nöbetler arasında evlenme yeteneğinin olduğu kabul edilir. Ancak her olgu dikkatli bir şekilde kendi içinde değerlendirilerek evlilik veya boşanma konusunda görüş bildirilmelidir.

Cinsel işlev bozuklukları bazı boşanma davalarında ve bazı seksüel saldırı olgularında karşımıza çıkabilecek bir durumdur ki adli psikiyatrik muayene yanında ürolojik, jinekolojik muayeneleri de gerektiren bu durum daha çok multidisipliner şekilde ele alınarak değerlendirilir.¹⁵ Cantürk ve ark.nın 1997-2002 yılları arasındaki 6 yıllık süre içerisinde ATK 2. ve 4. İhtisas Kurulları'na, açıl-

mış olan boşanma davaları nedeniyle cinsel işlev bozukluğu olup olmadığı yönünden değerlendirilmesi için mahkemelerce gönderilmiş kadın olguları incelediği çalışmasında değerlendirilen 25 olguda sonuç olarak herhangi bir ruhsal ve fiziksel patoloji saptanmadığı bildirilmiştir.¹⁶ Cinsel işlev bozukluklarının organik ya da psikolojik pek çok nedene bağlı ortaya çıkabileceği bildirilmektedir.¹⁷⁻¹⁹ Kimi yazarlarca Batılı toplumlarda kadın cinselliğinde psikososyal faktörlerin etkili olduğuna inanıldığını ancak hormonların kadın ve erkek cinselliğinde belirleyici olduğu kadın cinselliğinde androjenlerin anahtar rol oynadığı bildirilmektedir.^{20,21} Evlilikte bir tarafta iktidarsızlık veya kısırlık bulunduğunu bilmeden evlenen diğer taraf evlenmenin geçersizliği hakkında dava açtığında bilirkişiden görüş istenmektedir.¹²

Evlenme genel anlamda yasal bir anlaşmadır. Bunu gerçekleştirmede kişilerin yetenekli olmaları, herhangi bir aldanma, yanlışlık; baskı vb. etkilerden uzak kalmaları gerekmektedir. Ruhsal açıdan da evlenecek kişilerin bu anlaşmaların niteliğini ve sorumluluğunu taşıyacak yeterlikte olmaları koşulu vardır. Uygulamada eşlerden birinin evlilik töreni sırasında hasta olduğu sonradan öğrenilse bile, genellikle şiddetli geçimsizlik nedeniyle dava açılması yoluna gidilmektedir. Cinsel işlev bozukluklarında da şiddetli geçimsizlik ileri sürülerek boşanma davası açılabilir.²²

Transseksüalizm, kişinin kendisini biyolojik cinsiyetinin karşıtı cinsin bir üyesi olarak algılanma ve yaşama isteğinin mevcut olduğu ve cinsiyet rolünden ısrarlı ve sürekli bir şekilde huzursuzluk ve sıkıntı duyması durumudur. Cinsiyet değişikliği ancak mümeyyiz kişiler için söz konusu olabilir. Türk Medeni Kanununun 40. maddesinde; "Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, iznin verilebilmesi için, istem sahibinin on sekiz yaşını doldurmuş bulunması ve evli olmaması gerekmektedir."²³

Kanun koyucunun akıl hastalığını evlenme ehliyetini ortadan kaldıran bir sebep sayması iki amaçla olmuştur.

1- Akıl hastalığının doğumla yayılmasını önlemek.

2- Akıl hastasının evliliğin nitelik ve sorumluluğunu idrakten yoksun olması nedeniyle evlenmenin anlamsız olacağı varsayılmıştır.

Umumi Hıfzısıhha Kanununun 123. maddesine göre “Frengi, bel soğukluğu ve yumuşak şankr ve cüzama ve marazı akliye müptela olanların evlenmesi memnudur. Bu hastalıklar usulü dairesinde tedavi edilip sirayet tehlikesi geçtiğine veya şifa bulduğuna dair tabip raporu ibraz olunmadıkça musapların nikahı aktolunmaz” Yani bazı bulaşıcı hastalıklar ile akıl hastalığı olanların evlenmeleri yasak edilmiş, bu hastalıklar tedavi edilmedikçe ve şifa bulduğuna dair tabip raporu alınmadıkça nikahlarının kıyılmayacağı belirtilmektedir.⁶

Hukukçu görüşüyle; bir akit olan evlenmenin ancak tarafların rızası ile yapılabileceği ve rızanın da sağlam bir iradeye dayanabileceği, akıl hastalarında bu sağlam irade hiçbir zaman tam anlamıyla söz konusu olmayacağı için akdin geçersiz olacağı, evlenmenin amacının bir aile yuvası kurmak, çocuk meydana getirmek ve onları iyi yetiştirmek olduğu, böyle hastaların kuracağı yuvadan ve yetiştireceği çocuktan topluma yarar değil zarar geleceği savunulmaktadır.²⁴

Akıl hastalığı nedeniyle boşanmanın veya evliliğin iptalinin gerekip gerekmediği konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Aktürk’ün çalışmasında 1983-1987 yılları arasında Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kuruluna gönderilen 105 olguda boşanma davası nedeniyle görüş istendiği, olguların 50’sinde (%47.61) akıl hastalığı nedeniyle (43’ü ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getiren akıl hastalığı, 7 olguda evliliğin butlanı yönünde) evliliğin iptali ya da boşanmanın gerektiği kararı verilmiştir.²⁵ Aşıcıoğlu’nun çalışmasında 1988-1992 yılları arasında Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kuruluna akıl hastalığına bağlı boşanma davası nedeniyle başvuran 97 olgunun 41’inde (%42.26) akıl hastalığı saptanarak (28 olgunun ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getiren akıl hastalığı, 13’ünde evliliğin butlanı gerektiği) evliliğin iptali ya da boşanmanın gerektiği kararı verilmiştir.⁷ 1996-2000 yılları arasında Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kuruluna gönderilen 151 boşanma olgusunun 73’ünde (%50.99) MK 112/2 veya 133. maddenin uygulanması (48 olgunun ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getiren

akıl hastalığı olduğu, 29 olgunun butlan kapsamında olduğu) kararı bildirilmiştir.²⁶ Celbiş ve Gökdoğan’ın çalışmasında, 2000-2001 yılları arasında Adli Tıp Kurumu 4. İhtisas Kuruluna gönderilen 33 olgunun 22’sinde (%66.7) boşanmayı gerektirecek düzeyde akıl hastalığı olduğu bildirilmiştir.²⁷ Bütün çalışmalarda davayı daha çok kadınların açtığı ve en sık konulan tanıların şizofreni gibi psikotik bozukluklar ve mental retardasyon olduğu, daha az sayıda demans ve duyu durum bozukluklarının bulunduğu görülmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak; akıl hastalıkları bir evliliğin gerçekleşmesine engel olabilir, gerçekleşmiş bir evlilik sözleşmesinin iptaline ya da devam eden bir evliliğin sona erdirilmesine neden olabilir. Cinsel işlev bozuklukları da eşlere boşanma davası açma hakkını verir.

İnsanın toplumsal bir varlık olması onun toplum içinde yaşamasını zorunlu kılar. Toplumun en küçük birimine aile adı verilmektedir. Medeni Kanunumuza göre ailenin temelini bir kadınla erkeğin meydana getirdiği birlik oluşturur. Evlilik birliğini meydana getiren kadın ve erkeğe hukuken bazı yükümlülükler yüklenmiştir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi için tarafların evlenme ehliyetine ve bunu asli koşullarından olan ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. Boşanma ise evliliğin sona ermesidir. Boşanma sebepleri mutlak ve nisbi boşanma sebepleri olarak incelenir. Boşanma kararı sonucunda eşler yasal mirasçılık gibi bazı hakları kaybederken, tekrar evlenme hakkını elde ederler. Boşanma sebeplerinden olan akıl hastalığında ise kişi bu hakkı kazanamayabilecektir. Bilirkişiden evlilik ve boşanma ile ilgili konularda görüş istenebilir. Bilirkişinin tıbbi belgeler ile dava dosyasını inceleyerek, farklı uzmanlık alanlarının görüşlerini alarak multidisipliner bir yaklaşımla konuyu değerlendirerek görüşünü bildirmesi adalete yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. İnan AN. Medeni Hukuk. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı-Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ders Kitapları Serisi-3. Ankara: 2005:187-218.

2. Özden SY. Adli Tıp El Kitabı. Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul 1993:237-42.
3. Yağmur F. 1999-2002 Yılları Arasında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalına Başvuran Adli Psikiyatri Olgularının Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi. Ankara, 2004:24-6.
4. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Boşanma İstatistikleri Yayın No:2917, Ankara, 2004:3-40.
5. Özkaya, E. Gereğçeli Karşılaştırmalı Türk Medeni Kanunu Seçkin Yayınları. Ankara, 2002;152-82,372,373-6,390-1.
6. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Evlenme İstatistikleri Yayın No: 2914, Ankara, 2004:4-45.
7. Aşıcıoğlu F. Akıl Hastalığı Nedenli Boşanmalar ve Evliliğin Butlanı. Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, Uzmanlık Tezi. İstanbul, 1994:11-41.
8. Adli Psikiyatri. Tuncer ET. İçinde: Ruh Sağlığı ve Hastalıkları. Sayıl I, editör Ankara: Özgüven HD Antıp AŞ; 2000. p.575-85.
9. Saldırım M. Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri. Ankara: Turhan Kitabevi; 2005. p.76-98.
10. Tutanaklarla Türk Medeni Kanunu, Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun. T.C. Adalet Bakanlığı. Ankara: Ankara Açık Cezaevi Matbaası; 2002. p.487-548.
11. <http://www.kadinlar.com/kadin/bosanma.htm> (Erişim tarihi: 23.08.2005).
12. Soysal Z, Eke M. İmpotans ve Sterilite İle İlgili Adli Tıp Sorunları İçinde. Soysal Z, Çakalır C. editörler. İstanbul: Adli Tıp Cilt III, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınlarından, Rektörlük No: 4165, Fakülte No:224, İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi; 1999. p.1245-51.
13. Cantürk G. Yeni Türk Medeni Kanunu Çerçevesinde Hukuki Ehliyet İle İlgili Kavramların İrdelenmesi. Adli Bilimler Dergisi 2003;2:43-9.
14. Yetik N. Açıklama ve Yargıtay Kararları İle Boşanma Anlaşmalı Boşanma ve Mal Rejimleri. Ankara: Bilge Yayınevi; 2005. p.231-42.
15. Oral G. Adli Psikiyatri. İçinde. Soysal Z, Çakalır C. editörler. İstanbul: Adli Tıp Cilt III, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınlarından, Rektörlük No: 4165, Fakülte No:224, İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi; 1999. p.1521-5.
16. Cantürk G, Cantürk N, Yılmaz Ö. Mahkemelerce Cinsel İşlev Bozukluğu Açısından Değerlendirilmek Üzere Adli Tıp Kurumuna Gönderilen Kadın Olgular. Adli Psikiyatri Dergisi, 2004;1:23-8.
17. Levine SB, Rosenthal M. Marital sexual dysfunction: female dysfunctions. Ann Intern Med 1997;86:588-97.
18. Davis AR. Recent advances in female sexual dysfunction. Curr Psychiatry Rep 2000;2:211-4.
19. Halvorsen LG, Metz ME. Sexual dysfunction, Part I: Classification, etiology, and pathogenesis. J Am Board Fam Pract 1992;5:51-61.
20. Davis SR. The clinical use of androgens in female sexual disorders. J Sex Marital Ther 1998;24:153-63.
21. Ghizzani H, Razzi S, Fava A, Sartini A, Picucci K, Petraglia F. Management of sexual dysfunctions in women. J Endocrinol Invest 2003;26(3 Suppl):137-8.
22. Akgün N. Adli Psikiyatri. Ankara, 1987. p.19-37.
23. Yağmur F, Cantürk G, Akduman B. Ankara Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalında 1992-2003 yılları arasında değerlendirilen cinsiyet değişikliği olguları. Adli Bilimler Dergisi 2004;3;:15-20.
24. Velidedeoğlu HV. Ailenin Çilesi, Boşanma. İstanbul: Çağdaş Yayınları; 1976. p.166-80.
25. Aktürk S. Akıl hastalığı nedeniyle boşanma davalarının adli tıp açısından değerlendirilmesi. Denizli: IV. Ulusal Adli Tıp Günleri, Kongre Kitabı 1988. p.121-5.
26. Özdeş T, Berber G, Yeğenoğlu S. 1996-2000 yılları arasındaki boşanma davalarının akıl hastalığı yönünden adli psikiyatrik değerlendirilmesi. Antalya: Yıllık Adli Tıp Toplantıları- Kongre Kitabı: 2002. p.374-8.
27. Celbiş O, Gökdoğan MR. Adli Tıp Kurumu'na 2000-2001 yıllarında akıl hastalığı açısından muayene edilmek üzere gönderilen ve aleyhlerinde akıl hastalığı varlığı iddiasıyla boşanma davası açılan olguların değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri Adli Tıp Dergisi 2005;2:5-8.